

Türk Müsiquisi jurnalında APA Üslubunun İstifadəsi Haqqında

Hazırlayan: Dr. Hasan Said Tortop

İstinad Göstərmək Vacibdir?

Müəllif Hüquqları Məsələsi

Telif haqqı, müəlliflərə əsərlərinin istifadəsi, yayılması və çoxaldılması üzərində hüquqi nəzarət verən bir hüquqdur. Bu hüquq, əsərlərin müəlliflərinə yaradıcı işlərini qoruma və mülkiyyət hüququ təmin edir.

Telif haqqına girən şeylər aşağıdakılardır:

- Kitablar, məqalələr, şeirlər və yazılı əsərlər.
- Musiqi kompozisiyaları və mahnılar.
- Filmlər və audiovizual əsərlər.
- Fotoşəkillər, rəsm və heykəltəraşlıq əsərləri.
- Kompüter proqramları və oyunlar.
- Dram əsərləri və teatr oyunları.
- Təsviri sənət əsərləri (rəsm, qrafik dizayn, posterlər).
- Məruzələr və elmi tədqiqatlar.
- Coğrafi xəritələr və diaqramlar.
- Veb-sayt məzmunları.

Bunlar müəllifin icazəsi olmadan istifadəyə məhdudlaşdırılan əsərlərdir.

Qanuni olaraq müəllif hüquqlarına uyğun hərəkət etməməyin hüquqi nəticəsi nədir?

Telif haqqına uyğun hərəkət etməmək, müəllif hüquqlarının pozulmasıdır və bu, hüquqi məsuliyyətə səbəb olur. Cərimələr, məhkəmə qərarları ilə müəyyən edilə bilər və bəzən həbs cəzası, maddi təminat və ya əsərin istifadəsinin dayandırılması ilə nəticələnir. Bu, ölkənin qanunlarına görə dəyişə bilər.

İntihal nədir?

İntihal, başqasının əsərini, fikrini və ya sözlərini öz adına çıxaraq icazəsiz istifadə etməkdir. Elmi və akademik etik qaydalara zidd bir hərəkət sayılır.

İntihal bilmədən, fərqində olmadan edilərsə cəzasız qalarmı?

Dünya qanunlarında intihala qarşı tədbirlər əsasən akademik və müəllif hüquqları qanunları çərçivəsində müəyyən edilir. Bir çox ölkədə intihal ciddi bir hüquq pozuntusu hesab olunur və buna görə müxtəlif cəzalar tətbiq olunur. Məsələn:

Amerika Birləşmiş Ştatları (ABD): İntihal, akademik fırıldaqçılıq olaraq qəbul edilir və universitetlər bu məsələdə çox ciddi yanaşır. Tələbələr və ya akademik heyət intihala görə dərstdən kənarlaşdırma, diplomlarının ləğvi və digər akademik cəzalarla üzləşə bilər. Məhkəmələrdə də müəllif hüquqlarını pozanlar maddi cəzalarla qarşılaşa bilər.

Avropa Birliyi: Avropa ölkələrində müəllif hüquqları qanunları intihalı qanunsuz hesab edir. Akademik sahədə isə intihal aşkar edilən şəxslərdən akademik titullar geri alınır və müvəqqəti və ya daimi olaraq akademik işdən uzaqlaşdırılır.

Qlobal olaraq, intihal təkcə akademik etikəsizlik deyil, həm də müəllif hüquqlarının ciddi şəkildə pozulmasıdır, bu da həm akademik, həm də hüquqi nəticələrə səbəb ola bilər.

Bilmədən intihal etmək də cəzasız qalmır. İntihal, niyyətə baxılmadan etik pozuntu olaraq qəbul edilir. Akademik və hüquqi sistemlərdə, istər bilərəkdən, istərsə də bilmədən olsun, intihal edənlər məsuliyyət daşıyır. Cəzalar xəbərdarlıq, akademik karyeradan uzaqlaşdırılma və hüquqi tədbirləri əhatə edə bilər.

Birbaşa və Dolayı Sitat nə deməkdir?

Doğrudan alıntı (direkt sitat), bir mənbədən əldə edilən ifadənin və ya fikrin olduğu kimi, heç bir dəyişiklik edilmədən orijinal şəkildə başqa bir mətnə daxil edilməsidir. Alıntılanan mətn dırnaq işarələri (""") içində verilir və mənbə düzgün şəkildə göstərilir.

Dolaylı alıntı (dolayı sitat) isə, bir mənbədəki fikrin və ya məlumatın tədqiqatçı tərəfindən öz sözləri ilə ifadə edilib, məzmunun qorunaraq mətnə istifadəsi deməkdir. Burada da mənbə göstərilməli, amma cümlə tamamilə orijinal formada təkrarlanmaz.

APA üslubu nədir? Necə istifadə edəcəyik?

Write With Clarity, Precision, and Inclusion

APA Style is used by writers in many disciplines around the world for concise, powerful, and persuasive scholarly communication.

[ABOUT APA STYLE](#) [7TH EDITION NOW AVAILABLE](#)

Popular Style Guidelines

REFERENCE EXAMPLES	TITLE PAGE SETUP
PAPER FORMAT	BIAS-FREE LANGUAGE
IN-TEXT CITATIONS	SAMPLE PAPERS

<https://apastyle.apa.org/>

Inclusive Language Guide

APA has released its [second edition of the Inclusive Language Guide](#). This go-to resource aims to provide guidance on inclusive and affirming language in writing and conversation. The second edition includes expanded definitions and revised terminology based on feedback we received from the public, the latest psychological science, and constructive input from subject-matter experts.

APA stili (American Psychological Association), akademik yazılarda mənbə göstərmə və sitatlama qaydalarını təyin edən bir formatdır. Əsasən sosial elmlərdə istifadə olunur. APA stilində müəllifin soyadı, nəşr ili və səhifə nömrəsi kimi məlumatlar sitat göstərərəkən təqdim edilir. Mənbələr sonunda “References” başlığı altında sıralanır.

APA üslubuna görə, birbaşa sitat 40 sözdən azdırsa

..... “Türk yaylı çalgı ailesi olarak görebileceğimiz çalgılara baktığımızda, kemane, ıklığ, rebap, Kastamonu kemençesi, Karadeniz kemençesi, Azeri Kemançesini sayabiliriz. Türkiye de Karadeniz bölgesinde Kastamonu kemençesi ve Karadeniz kemençesi kullanımı yaygındır (Güzey, 2024,s.62) “.

Əgər birbaşa bir mənbədən 40 sözdən az bir hissəni öz məqaləmizə əlavə ediriksə, dırnaq işarəsi ilə göstəririk. İstinad edərkən də müəllifin soyadı, tarix və səhifə nömrəsi mütləq yazılmalıdır.

APA üslubuna görə, birbaşa sitat 40 sözdən çoxdursa

Aşağıda göründüyü kimi, əgər 40 sözdən çox bir hissəni birbaşa sitat gətirəcəyiksə, mətndə sağdan və soldan abzas yaratmağımız və ən sonunda mötərizədə (Soyad, Tarix, səhifə nömrəsi) olması lazımdır.

Türk yaylı çalgı ailesi olarak görebileceğimiz çalgılara baktığımızda, kemane, ıklığ, rebap, Kastamonu kemençesi, Karadeniz kemençesi, Azeri Kemançesini sayabiliriz. Türkiye de Karadeniz bölgesinde Kastamonu kemençesi ve Karadeniz kemençesi kullanımı yaygındır. Kemane ise, Ege, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde, özellikle Mardin’de halk oyunlarında yer bulmaktadır. Kullanım yoğunluğu itibariyle kemaneyi yapısal açıdan incelemeyi amaçladığımız bu çalışmada, batı müziği yaylı çalgılarından keman ile yapısal olarak benzerlikler görülmektedir (her iki çalgıda da tel boyu aynıdır). Bu da bize dünya kültüründe büyük bir yer bulması gerektiğini göstermektedir. Bir lutiye (çalgı yapımcısı) olarak bu özellikler beni ülkemizin müziğinde özel ve geniş bir yer bulan kemanemizi analitik açıdan incelemeye yönlendirmiştir. Aynı zamanda da kabak kemaneyi bir dünya çalgısı olarak görebilmemize katkı sağlayacağını düşündürmektedir (Güzey, 2024, s.62).

Bunu bu şəkildə də göstərə bilərik.

Türk simli çalgı alətləri ilə bağlı olaraq Güzey (2024) bunları deyir:

Türk yaylı çalgı ailesi olarak görebileceğimiz çalgılara baktığımızda, kemane, ıklığ, rebap, Kastamonu kemençesi, Karadeniz kemençesi, Azeri Kemançesini sayabiliriz. Türkiye de Karadeniz bölgesinde Kastamonu kemençesi ve Karadeniz kemençesi kullanımı yaygındır. Kemane ise, Ege, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde, özellikle Mardin’de halk oyunlarında yer bulmaktadır. Kullanım yoğunluğu itibariyle kemaneyi yapısal açıdan incelemeyi amaçladığımız bu çalışmada, batı müziği yaylı çalgılarından keman ile yapısal olarak benzerlikler görülmektedir (her iki çalgıda da tel boyu aynıdır). Bu da bize dünya kültüründe büyük bir yer bulması gerektiğini göstermektedir. Bir lutiye (çalgı yapımcısı) olarak bu özellikler beni ülkemizin müziğinde özel ve geniş bir yer bulan kemanemizi analitik açıdan incelemeye yönlendirmiştir. Aynı zamanda da kabak kemaneyi bir dünya çalgısı olarak görebilmemize katkı sağlayacağını düşündürmektedir (s.62).

APA Qaydalarına görə Mənbələr Siyahısının Hazırlanması
Məqalələri Mənbələr Siyahısında Göstərmə
Əgər DOI nömrəsi varsa

Güzey, Z. (2024). Türk yaylı çalgılarından Kemane'ye analitik bir yaklaşım. *Türk Organoloji Dergisi*, 1(2), 61-72. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13763394>

Əgər DOI nömrəsi yoxdursa

Güzey, Z. (2024). Türk yaylı çalgılarından Kemane'ye analitik bir yaklaşım. *Türk Organoloji Dergisi*, 1(2), 61-72.
<https://turkorganolojidergisi.com/index.php/tod/article/view/7>

Əgər məqalənin veb saytı varsa, əlavə edin.

Diqqət edildirsə, müəlliflərin soyadları, adlarının baş hərfləri, tarix. Məqalənin başlığı kiçik hərflə. Jurnalın adının baş hərfləri böyük və italik olmalıdır. Məqalənin cildi və sayı, nömrə mötərizədə, vergüldən sonra isə məqalənin səhifə aralıqları bu şəkildə yazılmalıdır.

İnternet Jurnalı - Populyar Jurnal- Qəzet

İnternet jurnalı və ya populyar jurnalda yenə müəllifin soyadı və adının ilk hərfi, tarixdə il və ay. Yazının başlığı, jurnalın adı böyük və italik, səhifə nömrəsi, əgər jurnalın veb saytı varsa, veb sayt linkini əlavə edin.

Ballı, İ. (2023, Kasım,). Müziğin inkişafı. *Aydınlık Yarınlar*, 67, 22-35

Qəzetdə yenə müəllifin soyadı və adının ilk hərfi, tarixdə il, ay və gün. Yazının başlığı, qəzetin adı böyük və italik, səhifə nömrəsi, əgər qəzetin veb saytı varsa, veb sayt linkini əlavə edin

Keremden, K. (2023, 13 Kasım,). Müzikte teknolojik yenilikler. *Envar*, s.9.
<https://envar.com>

Kitab

Kitabları mənbələr siyahısında göstərərəkən əvvəlki qaydalar kimi müəlliflərin soyadları və adlarının baş hərfi, tarix. Kitabın adı kiçik hərflə və italik. Kitabın nəşriyyatı. (Yalnız nəşriyyatın adını yazmaq kifayətdir)

Kolay, G. (2022). *Müzikte yeni gelişmeler*. Hak yayıncılık.

Kitab, əgər elektron kitabdırsa, varsa veb sayt linki ilə verilməlidir.

Lakin kitabın içində bir bölmə şəklindədirsə və redaktoru varsa, o zaman belə yazılmalıdır: bölmə müəllifinin soyadı, adının baş hərfi, tarix. Bölmənin başlığı kiçik hərflə. Redaktorların soyadı, ad kiçik hərflə. Kitabın adı kiçik hərflə və italik (bölmənin səhifə aralığı). Nəşriyyat.

Kargı, C. (2023). Müzik ce duygu. H. Girgin ve K.A. Yuvalı (Ed.). *Müzik Biliş* (s.71-89). Hak yayıncılık.

Konqres, Simpozium Məruzələri

Əgər məruzə yalnız xülasə olaraq təqdim edilibsə və veb saytıdan sitat gətirilsə, o zaman müəllifin soyadı, adının ilk hərfi və tarixlə yanaşı ay da yazılmalıdır. Məruzənin başlığı kiçik hərflə və italik olmalıdır. Konqresin adı böyük hərflərlə yazılmalıdır. Konqresin tarixləri və

yeri də qeyd edilməlidir. Əgər varsa, veb sayt linki əlavə olunmalıdır. Lakin bu, konqres kitabından götürülərsə, adi bir kitab kimi göstərilə bilər.

Mamamdova, G. (2023, December). Nahçıvan yöresindeki düğün müziklerinin form analizi. International Rast Music Congress. December 22-23, 2023, Antalya. <https://rastmusiccongress.org>

Dissertasiya

Magistr və ya doktorluq dissertasiyalarını mənbə kimi göstərəkən müəllifin soyadı, adının baş hərfi, tarix, dissertasiyanın başlığı kiçik hərflə və italik olmalıdır. Dissertasiya növü Magistr Dissertasiyası, Doktorluq Dissertasiyası, Universitetin adı, şəhər, ölkə bu şəkildə yazılmalıdır.

Çalışkan, S. (2020). *Müzik tarihine kültürel değişim açısından bakış: Artvin örneği*. Yüksek lisans tezi. Artvin Üniversitesi, Artvin, Türkiye.

Sosial Media (Facebook, X gibi)

Əgər sosial mediadan bir yazıdan sitat gətirib mənbələrdə göstərmək istəyiriksə; o zaman əgər müəllifi bəlli isə soyad, adının baş hərfi, tarix, sonra yazının başlığı varsa, başlıq və link əlavə olunur. Əgər müəllif deyil də yazı məlumdursa, o zaman sosial media qrupunun adı, (tarix, gün, ay), yazının başlığı və linki verilməlidir.

Ballı, C. (2020, 11 Kasım). Müziğin evrimine doğru. <https://facebook.com/cerenballi/????>

Genç Müzikçiler. (2021, 24 Aralık). Yeni tarzlar, yeni ruhlar. <https://facebook.com/gencmuzikcilertoplulugu/????>

Netice

Bu sənəd, Azərbaycandakı müəlliflərimizin APA üslubunu istifadə edərkən rahatlıqla müraciət edə biləcəkləri bir sənəd olaraq hazırlanmışdır. Bu sənəddə bəzi səhvlər ola bilər. Buna görə də tədqiqatçılar APA üslubu ilə bağlı digər mənbələrə də baxmalıdırlar. Lakin ən çox istifadə olunan mənbə göstəriciləri üçün hazırlanmışdır. Bu qədər məlumatın bilinərək tətbiq edilməsi kifayətdir. Türk Musiqisində müəllif olmaq istəyən şəxslər üçün bu təlimatın istifadəsi faydalı olacaqdır.

Mənbələr

Kaynak Gösterme Kuralları: APA 6 (2024).

<https://yunus.hacettepe.edu.tr/~umutal/lesson/bby166/2016/04-2016.pdf>